

JEČMEN SLADOVNICKÝ A JEHO MOŽNOSTI

Jan VAŠÁK

Česká zemědělská univerzita v Praze

Úvod

Rok 2011 byl naplněný údaji o krizi: tzv. hypoteční, či finanční, globální, úvěrové, bankovní, o krizi eurozóny atd. To vše pokračuje i v roce 2012, jen ještě s větší razancí. Současně se ale potraviny ve světě – údaje FAO - dostaly na nejvyšší úroveň od začátku sledování v roce 1990. Je skutečností, že i farmářské ceny roku 2011 byly s výjimkou máku a chmele, spolu s většinou živočišné produkce dobré. Podobně dobré byly i výnosy (tab.1).

Světové trendy – především velmi rychlý růst nových ekonomik v Asii, subsaharské Africe, jižní Americe a s tím spojený růst životní úrovně – zemědělství přejí. Poptávka po agrárních komoditách je značná (tab.2), takže zásoby, kterých by mělo být vždy kolem 20% klesají pod toto doporučení. EU₂₇ je na tom ještě

hůře (tab.3). Na rozdíl od jiných kontinentů jí dokonce ubývá orná půda. Zelený“, populistický environmentalismus využitý byznysem zavedl tzv. obnovitelnou energii. A tak stále větší výměra půdy je v EU věnována energetickým účelům: metylesterové řepce, bioetanolové cukrovce a obilovinám, bioplynové kukuřici. Pojistkou, aby se tato drahá, tím pro dodavatele lukrativní bioenergie nedovážela ze zámoří je systém certifikace. Výsledkem je schodek agrární bilance, takže do EU více potravin dovezeme, než vyvezeme. EU již své obyvatelstvo neuživí – ČR je na tom ještě hůře. Navíc začaly skoro překotně růst ceny potravin. Přitom jednou z kotev EU, které věnuje kolem 40% svého rozpočtu, byly levné, skutečně všem dostupné potraviny.

Tab.1. Výnosy a farmářské ceny sladovnického ječmene v ČR (dle ČSÚ).

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Výnos zrna (t/ha)	3,72	3,91	4,91	4,15	3,55	3,44	4,64	4,23	3,91	5,06*
Farm. ceny v září (Kč/t).	3992	3697	3682	3083	3267	5323	5582	3364	3388	4939

*odhad ČSÚ k 15.9.2011

Tab.2. Světové zásoby. Dle USDA, prosinec 2011

Komodita	Zásoby proti spotřebě v %		
	2009	2010	2011
Pšenice	31	31	31
Kukuřice	18	15	15
Ječmen	26	28	17
Olejnatá semena	20	21	19
Řepka	14	11	9

Tab. 3. EU zásoby – dle USDA, prosinec 2011

Komodita	Zásoby proti spotřebě v %		
	2009	2010	2011
Pšenice	13	10	10
Kukuřice	9	7	8
Ječmen	27	13	10
Olejnatá semena	6	6	8
Řepka	8	8	7

Je sice faktem, že systémem průmyslové výroby potravin a supermarketovým prodejem se ve výrobcích, hlavně živočišných, dá velmi mnoho získat pomocí různých doplňků, náhražek. Je to v EU legální – stačí to jen velmi drobným písmem, většinou v nesrozumitelné formě (Éčka, modifikovaný škrob atd) napsat na obal. Používají se hlavně modifikované

škroby, lepek, či sójová moučka. Tento systém významně zasáhl i pivovarnictví, tím také spotřebu ječného sladu. Piva se kvalitou mimořádně liší a dá se říci, že pivo za „lidové“ ceny, je velmi špatné pivo. Výsledkem je pokles spotřeby a to i v místě jeho největší spotřeby na osobu – v ČR.

Trendy přejí ječmenu

V dalším textu si velmi vypomohu tím, co již bylo napsáno v Kompendiu 2011. Jde fakticky o doslovný opis:

Pokud zvážíme trendy změn ekonomiky, vezmeme do úvahy jako realitu oteplování klimatu, zhodnotíme možnosti velkovýměrového zemědělství, vyspělost a agronomické znalosti v zemědělství ČR pak očekáváme tuto orientaci rostlinné produkce ČR:

- na plodiny s potřebou jednotné a vysoké kvality - osiva, sadba a sladovnický ječmen
- na produkci „maloobjemových specialit ve velkém“ - mák, hořčice, osiva, slad
- na tržní plodiny, které zlepšují půdní úrodnost - tedy na řepku, mák, hořčici
- na veškerou produkci, která bude vyžadovat vyšší úroveň znalostí. Jsou to opět osiva, sadba, sladovnický ječmen a mák, doplněné řepkou a hořčicí
- v důsledku vysoké produktivity a oteplování se výrazně rozšíří i pěstování zrnové kukuřice
- značně roste význam plodin pro výrobu bioenergie – silážní kukuřice a čirok na bioplyn, ozimá řepka na bionaftu.

Současně se ovšem musí brát do úvahy i další vlivy. Například produkci hořčice silně omezí konkurence z Ukrajiny, která má pro tuto plodinu ještě lepší podmínky, dané nejen velkovýměrovým pěstováním, ale hlavně úrodností půdy a aridním klimatem. Produkci máku a tím i jeho cenu omezuje rychle vznikající jeho průmyslové zpracování – mletí, přislažování,

doplňování různými komponenty. Tím se snižuje jeho spotřeba. Tento náhražkový systém zasáhl i pivovarnictví (viz výše).

Dalším rizikem pro pivo jsou levná vína. Alkohol v nich obsažený není na rozdíl od alkoholu v pivu zatížený spotřební daní. To a další výhody – např. vinotéky se sudovým vínem čepovaným do přinesených PET lahví – výrazně sráží cenu vína. V současnosti je běžné, že v supermarketu stojí 1 litr vína v krabici či ve skleněném demižonu méně, než 0,5 litru kvalitnějšího piva v láhvi. K tomu ještě přistupuje ekonomická krize a výsledkem jsou téměř prázdné pivní restaurace. Je sice faktem, že z toho těží malé pivovary, které dokonce kvalitu piva zvýšily, ale celkově je pivovarnictví v kleštích spotřeby, kvality, ceny, konkurence levných vín a levného alkoholu. Vliv má i rozpad společnosti, takže pivo – společenský nápoj – už nespojuje debatní kroužky. Kde jsou časy tzv. pivních řečí.

Na druhou stranu tyto vlivy zasahují celou EU²⁷ a také systém náhražek má své hranice. Produkce ječmene v EU výrazně klesá a i když stagnuje až klesá také potravinářská spotřeba (tab.4 a 5) je tempo snižování zásob tak velké, až to může vést k potřebě importů. Protože ale EU s podílem na produkci ječmene cca 43% v roce 2010, ale již jen asi 39% v roce 2011 (tab.6), je jeho hlavním producentem, tyto dovozy jsou prakticky vyloučené. Navíc nekorespondují s politikou EU, ani s její zhoršenou ekonomickou situací.

Tab. 4. Ječmen ve světě Výpočet z USDA, leden 2012.

Ročník	Výnos (t/ha)	Produkce (mil.t)	Spotřeba (mil.t)		Zásoby z produkce (%)
			Celkem	Potravinářská	
1990/1	2,5	180	176	45	18
1995/6	2,1	141	151	43	15
2000/1	2,5	133	134	40	17
2005/6	2,4	136	141	44	21
2009/0	2,7	150	144	44	27
2010/1	2,5	123	139	44	21
2011/2	2,7	133	135	44	17

Tab.5. Údaje o produkci ječmene v EU²⁷ (vypočteno z údajů USDA, leden 2012).

Ročník	Výnos (t/ha)	Produkce (mil.t)	Spotřeba (mil.t)		Zásoby z produkce (%)
			Celkem	Potravinářská	
2006/7	4,1	56	56	17	10
2007/8	4,2	58	54	16	10
2008/9	4,5	66	57	16	17
2009/0	4,5	61	57	15	23
2010/1	4,2	53	56	16	14
2011/2	4,3	52	52	15	10

Tab.6. Hlavní producenti obilovin v r. 2010. Výpočet z USDA, srpen 2010.*

Plodina	světová produkce (tis.tun)	% podíl EU ₂₇ (EU=7,1% z populace světa)	% podíl dalších velkých producentů
Kukuřice	832	6,7	USA 41, Čína 20, Brazílie 6%
Pšenice	646	21,3	Čína 18, Indie 12, Rusko 7%
Rýže nahá	459	0,4	Čína 30, Indie 22, Indonésie 9%
Ječmen*	133	42,8 srpen 2010, 39,2 leden 2012	Rusko 13, Ukrajina 7, Kanada 6, Austrálie 6%
Čirok	64	0,9	Nigérie 18, USA 15, Indie 12%
Oves	23	36,3	Rusko 20, Kanada 12, Austrálie 7, USA 7,
Žito	14	61,6	Rusko 18, Bělorusko 10, Ukrajina 4%

* u ječmene uvádíme údaje podle ledna 2012

Je užitečné vzít do úvahy velké změny v ekonomice světa. Tam stále více dominuje význam komodit před virtuální hodnotou různých „bublin“ ať už bankovních, peněžních či realitních. Pokud ještě vezmeme do úvahy politicko sociální vlivy – např. ječmen ve velkém konzumuje arabský svět (tam směřuje cca 63% ze světových importů ječmene) s velmi mladým a nespokojeným obyvatelstvem a současně pod tíhou rostoucích cen potravin – pak je i z těchto důvodů pro ječmen velký prostor. Současně význam zemědělství sice národohospodářsky nešťastně, ale z agrárního hlediska šťastně, podporuje masivní rozvoj

ekobyznysu – obnovitelné suroviny, obnovitelná energie. To vše prospívá především rostlinné produkci.

Potřeba ječmene je objektivní veličina, stejně jako objektivně nízké jsou zásoby ječmene na skladech světa, hlavně pak EU (tab.4 a 5). U jarního ječmene celkové náklady na 1 ha činí cca 16-20 tis. Kč, když pšenice je nejméně o 10% nákladnější. Ve srovnání s jarním ječmenem je však asi o 15-20% výnosnější, ale současně v delším horizontu je o cca 15% při prodeji levnější (tab.7).

Tab.7. Vývoj farmářských cen vybraných agrárních komodit. Údaje v Kč/t dle ČSÚ za měsíc prosinec daného roku.

Komodita/Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Pšenice potravinářská	3655	5806	3284	2663	4649	5120
Ječmen sladovnický	3475	6271	4975	3336	4147	4799
Kukuřice krmná	3429	5358	2626	2626	4205	3718
Hrách jedlý	3525 ¹⁾	5309 ¹⁾	6929 ¹⁾	4914	6283	5551 ¹⁾
Řepka olejka	7125	8532	8142	6668	8768	10828
Mák semeno	38019	67534	38301	21623	37093	23490
Hořčice , semeno	8578	16104	17443	10411	11054	12898
Semeno lnu technické	8287	12667	13789 ¹⁾	14437 ¹⁾	11081 ¹⁾	13157
Slunečnice nažky	6073	10608	7787	5057	8500	8699
Brambory konzumní pozdní	7108	4329	3098	2762	5862	2805
Cukrovka bulvy	1081	819	817	755	721	871

* údaje v roce 2010 jsou za měsíc listopad

1) Průměr za 11 měsíců

U potravinářské pšenice, pravděpodobně i u kukuřičného zrna dojde v EU k výraznému navýšení produkce. Jarní ječmen tak má mimořádný prostor k vynikajícímu odbytu a k velkému růstu ceny. Proti vysoké ceně ale budou vystupovat všichni: nákupci, sladovny, pivovary. Produkce ale chybí, náhražky jsou již vyčerpané, pokles výstavu piva je varující. Proto by pěstitelé měli zaset co nejvíce jarního sladovnického

ječmene v sortimentu pivovarsky preferovaných odrůd. Ječmen by se měl pěstovat intenzivně, aby byla ve vysokém výnosu zaručena ekonomika i sladovnická kvalita. Cestu k tomu ukazují další příspěvky v tomto kompendiu. Z hlediska strategie se domníváme, že smlouvy by se měly uzavírat jen na menší část produkce, neboť jen tak je možné zajistit následný růst ceny.

Kontaktní adresa

Prof. Ing. Jan Vašák, CSc., Česká zemědělská univerzita v Praze, tel.: 224382534, e-mail: Vasak@af.czu.cz